

Inleiding tot het lezen van het Braille Muziekschrift

Inleiding tot het lezen van het Braille Muziekschrift

door Bettye Krolick

Een uitgave van

Dedicon

Postbus 24
5360 AA Grave
Tel.: (0486) 486 486
Fax: (0486) 476 535
E-mail: info@dedicon.nl
Internet: www.dedicon.nl

dedicon
grenzeloos lezen

Inleiding tot het lezen van het Braille Muziekschrift

door Bettye Krolick

In opdracht van Dedicon uit het Amerikaans vertaald door Geert Maessen,
met dank aan Henk van den Hurk en Jules van der Veldt.

Oorspronkelijke titel:
How to Read Braille Music: An Introduction, Second Edition,
Copyright © 1998 by Bettye Krolick
Library of Congress Catalogue Card Number: 98-85043
ISBN: 1-892195-05-4

Dit boek is ook verkrijgbaar in braille

Een uitgave van Dedicon

Grave, juni 2007

Inhoudsopgave

Voorwoord bij de tweede druk	6
Aan de begeleider	7
Tips voor ziende muziekdocenten	8
Aan de leerling	9
Hoofdstuk 1. Elementaire muziektekens	10
Octaaftekens	12
Voortekens	15
Rusten	15
Maatsoort en vaste voortekens	16
Hele of zestiende noot?	17
Afkortingen en woorden	17
Verdubbeling	18
Groepering	18
Hoofdstuk 2. Vocale muziek	20
Woordherhalingen	21
Bogen	21
Twee woorden op één noot	22
Hoofdstuk 3. Blaas- en slaginstrumenten	23
Herhalingen	23
Bogen	26
Transponerende instrumenten	27
Percussie	27
Hoofdstuk 4. Snaarinstrumenten	28
Vingerzetting	28
Strijkstok en plectrum	28
Snaartekens	29
Posities en fretten	29
Aanhoudingslijnen	29
Akkoordsymbolen	30
Hoofdstuk 5. Muziek voor piano en orgel	31
Samenklanken	32
Stemverdeling	33
Herhalingen	34
Bogen	35
Andere tekens	35
Hoofdstuk 6. Verdere informatie	36
Hoe de index van muziektekens te gebruiken	37
Index	38
Lof voor "Inleiding tot het lezen van het Braille Muziekschrift"	42
Over de auteur	42

Voorwoord bij de tweede druk

Het plezier in muziek maken is des te groter als mensen die blind zijn zelfstandig het muziekschrift kunnen lezen. In plaats van passief de docent te volgen, kunnen zij goede, creatieve musici worden. Zij kunnen dan efficiënt, op gelijke voet met goed ziende studenten en afhankelijk van hun eigen muzikaliteit, solo spelen of deelnemen aan een koor of orkest.

Het materiaal voor zelfstudie in deze tweede druk is uitgebreid met een paragraaf over akkoordsymbolen. Alle zangvoorbeelden zijn aangepast aan de laatste veranderingen in het braille muziekschrift. Voorts zijn "Tips voor ziende muziekdocenten" en "Verdere informatie" nieuw in deze uitgave.

Bettye Krolick

Aan de begeleider

Dit boek is niet alleen bedoeld als leermiddel, maar ook als blijvende hulp voor de gebruiker van braille bladmuziek. Het bevat de meest voorkomende muziektokens uit het beginners- en het gevorderden-niveau van de muziek, met een beknopte uitleg van hun gebruik. Met bovendien een handige index om zelf gemakkelijk nieuwe tokens uit de praktijk van braille bladmuziek te kunnen opzoeken. De hoofdstukken zijn zo ingedeeld dat de beginnende lezer onmiddellijk de tokens kan leren die bij zijn of haar instrument of stem horen.

Het doel van de schrijfster is drieledig. In de eerste plaats wil zij de persoon met een visuele handicap een praktisch hulpmiddel geven om zelf aan de slag te kunnen gaan. Zij wil verder de begeleider die niet vertrouwd is met het muziekschrift behulpzaam zijn. En zij wil hem/haar helpen in een situatie waarin slechts een minimaal aantal begeleidings-uren per student beschikbaar is.

De Inleiding tot het lezen van het Braille Muziekschrift is zo geschreven dat het zowel nuttig zal zijn voor leerlingen die individueel studeren als voor hen die dat in groepsverband doen. En dat voor leerlingen met een ziende of een blinde muziekdocent.

De leerling zal in staat zijn om zijn/haar eigen bladmuziek te lezen en met behulp van de index zelfstandig voortgang te boeken als de muziek moeilijker wordt. In het laatste hoofdstuk wordt verteld waar men verdere informatie en muziek kan verkrijgen en waar de brailleversie van dit boek verkrijgbaar is.

Het is niet noodzakelijk dat de begeleider zelf goed bladmuziek kan lezen. Of die begeleider nu goed of slecht bladmuziek leest, hij zou moeten vermijden om vragen te beantwoorden als "Wat is een kwartnoot?". Als de muziekdocent zelf de muziek uitlegt, zal de leerling een normale relatie ontwikkelen met zijn docent (ziend of blind). De waardevolle uren met de begeleider kunnen dan worden besteed aan het leren van de namen en betekenissen van de verschillende brailletokens.

Hoewel het musiceren al op zeer jonge leeftijd kan beginnen, is het aan te bevelen dat de leerling pas met het braille muziekschrift begint als hij/zij voldoende vertrouwd is met het gewone braille. Dat kan al in een vrij vroeg stadium, maar er zou in ieder geval mee moeten worden begonnen vóórdat de muziek zelf te ingewikkeld wordt.

De transcriptie van afzonderlijke partijen voor band, koor of orkest naar braille is niet moeilijk, maar dit boek bevat daarvoor niet de regels. Dat doet wel het boek "Introduction to Braille Music Transcription" van Mary DeGarmo, dat volledig is gewijd aan de transcriptie van gedrukte muziek naar braille.

Tips voor ziende muziekdocenten

De meeste ziende docenten kunnen geen braille lezen, daarom is het nuttig om het volgende te weten:

- Braillemuziek wordt niet op een notenbalk geschreven
- De namen van de noten, in combinatie met octaaftekens, geven de precieze toonhoogte aan. De octaven zijn genummerd van 1 t/m 7 volgens het pianoklavier. Elke octaaf begint met een C en gaat verder omhoog. Het eerste volledige octaaf op de piano is het contra octaaf (ook wel het 1^e octaaf genoemd). Het volgende octaaf is het groot octaaf, gevolgd door het klein octaaf (resp. het 2^e en 3^e octaaf). De centrale C is het begin van het 1-gestreept octaaf (ook wel het 4^e). Dan volgen 2-, 3- en 4-gestreept (resp. het 5^e, 6^e en 7^e octaaf). Elke noot boven de centrale C is een noot van het 1-gestreept octaaf (het 4^e octaaf) totdat je op de C van het 2-gestreept octaaf (het 5^e octaaf) belandt. Niet elke brailleenoot heeft een octaafteken, daarom kan het voorkomen dat de leerling de juiste noot in het verkeerde octaaf speelt totdat hij de intervallen begrijpt.
- Het begrijpen van intervallen is vanaf het begin van belang. Akkoorden worden geschreven als stijgende en dalende intervallen. Melodische intervallen hebben invloed op het gebruik van octaaftekens. Om ze te kunnen lezen hoeft de leerling niet te weten of er sprake is van majeur of mineur.
- De leerling leert de muziek eerst uit het hoofd en komt dan pas toe aan de afwerking. Zorg bij uit het hoofd geleerde muziek voor verschillende vaardigheidsniveaus.
- Stel hoge eisen en streef hoge doelen na om de muzikale prestaties van de individuele leerling bevredigend te laten zijn. Het is handig en wenselijk om te zorgen voor deelname van de student aan een groep zinders onder leiding van een dirigent.
- Wees alert op een perfecte houding en een juiste positie. Wees zeer duidelijk, want de leerling kan niet imiteren door te kijken.
- Alles van de gedrukte partituur staat in de brailletranscriptie, inclusief vingerzetting, frasering, dynamiek, etc. De leerling is verantwoordelijk voor het lezen van alle details.

Aan de leerling

Louis Braille was een blinde pianodocent. Het braillesysteem dat hij ontwikkelde voor zijn eigen leerlingen werd de basis van het brailleschrift dat nu nog steeds wordt gebruikt. Het braille muziekschrift is niet moeilijk te leren.

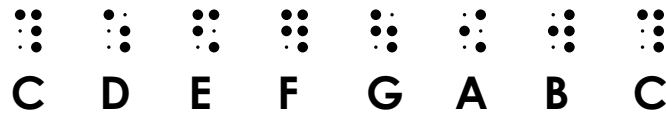
Bestudeert u eerst grondig hoofdstuk 1. Kijkt u vervolgens naar de inhoudsopgave om te bepalen welk van de volgende vier hoofdstukken nodig zijn. Hoofdstuk 6 vertelt waar men braillemuziek kan vinden en hoe aan andere informatie te komen voor gevorderden. Achterin is een index aangebracht waarin gemakkelijk tekens zijn op te zoeken. Als men nieuwe tekens tegenkomt, kan daarvan in de index de betekenis worden gevonden.

Dit boek bevat enkele muziekvoorbeelden, maar zodra de student de notennamen en octaaftekens kent, kunnen de voorbeelden voor iemand's eigen muziek worden gebruiken. Door nieuwe tekens op te zoeken in de index en in het juiste hoofdstuk (via de inhoudsopgave), zal de student in staat zijn alle gewenste muziek te lezen. Sla geen tekens over. Elk teken is van belang om precies te kunnen weten hoe een noot moet worden gezongen of gespeeld.

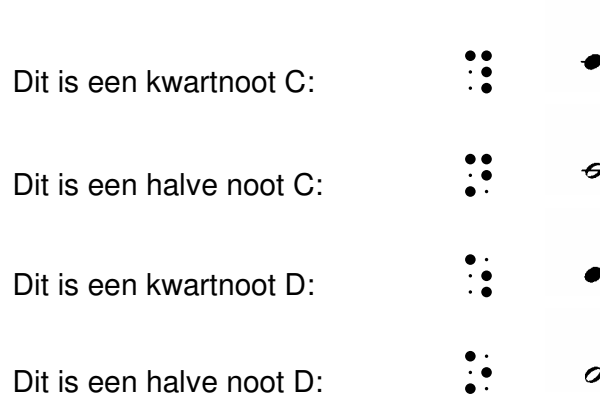
Dit boek vertelt hoe het braille muziekschrift kan worden gelezen, maar het legt geen muziektermen uit. Wanneer iemand niet weet wat een "kwartnoot", "maatsoort" of "dubbele maatstreep" is, moet dat worden gevraagd aan de muziekdocent. Er worden in muziek ook woorden als "andante" of "dolce" gebruikt. Ernaar gevraagd, zal de muziekdocent uitleggen wat ze betekenen.

Hoofdstuk 1. Elementaire muziektokens

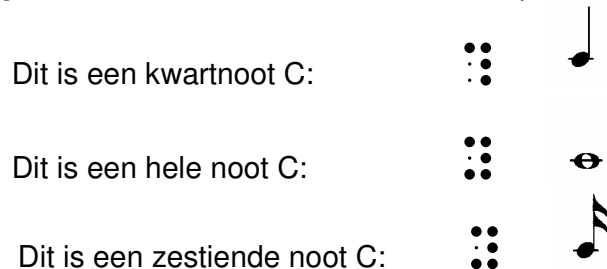
Dit zijn alle noten van de ladder die begint met C. Het zijn allemaal kwartnoten. Onder elke noot staat zijn naam, een letter.

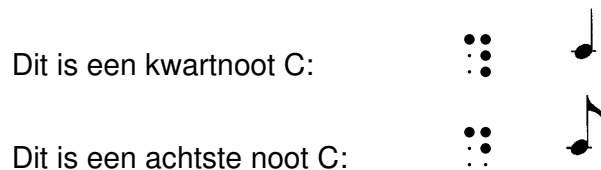
Het brailleteken dat de notennaam aangeeft, geeft tevens de waarde van de noot aan. Het enige verschil tussen een kwartnoot C en een halve noot C is het feit dat de halve noot onder in puntje 3 heeft en de kwartnoot puntje 6. Elke kwartnoot heeft puntje 6 en elke halve noot puntje 3.

Een noot met zowel puntje 3 als puntje 6 is een hele noot of een zestiende noot. Later wordt uitgelegd welke van de twee waarden van toepassing is.

Als geen van de puntjes 3 en 6 aanwezig zijn, is er sprake van een achtste noot.

Hier is een tabel met alle muzieknoten.

Tabel 1

Notennaam:	C	D	E	F	G	A	B	
Kwartnoten:	⠠⠎	⠠⠒	⠠⠒	⠠⠎	⠠⠒	⠠⠎	⠠⠒	
Halve noten:	⠠⠎	⠠⠒	⠠⠒	⠠⠎	⠠⠒	⠠⠎	⠠⠒	
Hele of 16e noten:	⠠⠎	⠠⠒	⠠⠒	⠠⠎	⠠⠒	⠠⠎	⠠⠒	
Achtste noten:	⠠⠎	⠠⠒	⠠⠒	⠠⠎	⠠⠒	⠠⠎	⠠⠒	

Muziek wordt in maten geschreven. In gedrukte bladmuziek staat er tussen elke twee maten een maatstreep. In braille is er tussen elke twee maten een spatie. De spatie neemt dus de plaats in van de maatstreep. Aan het einde van een muziekstuk staat een dubbele maatstreep. In braille ziet de dubbele maatstreep er uit als:

Nu kunt u alle melodienoten lezen van *Zagen, zagen, wiede wiede wagen*.

Voorbeeld 1-1:

⠠⠠⠎⠠⠎	⠠⠠⠒⠠⠒	⠠⠠⠒⠠⠎	⠠⠠⠎⠠⠒	⠠⠠⠒⠠⠎
⠠⠠⠒⠠⠎	⠠⠠⠎⠠⠒	⠠⠠⠒⠠⠎	⠠⠠⠎⠠⠒	⠠⠠⠒⠠⠎

Heeft u de spatie gezien tussen elke twee maten en de dubbele maatstreep aan het einde? Leest u de noten nog eens, onthoud ze en speel of zing ze in het juiste ritme.

Sommige bladmuziek heeft gepunteerde noten (gepunteeerde halve noten, gepunteerde kwartnoten, etc.). Een noot of rust wordt gepunteerd als puntje 3 er direct op volgt.

Gepunteerd C half: ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨

Gepunteerd C kwart: ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨

Hier volgt de melodie van *Ozewiezewoze*. Elke maat heeft drie tellen.

Voorbeeld 1-2:

⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨

⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨

Octaaftekens

De muziek van *Zagen*, *zagen* en *Ozewiezewoze* die u zojuist hebt gelezen kan in elk octaaf worden gespeeld of gezongen. Gedrukte muziek kent een notenbalk met lijnen en ruimtes tussen die lijnen. M.b.v. verschillende sleutels worden de hogere en lagere toonhoogten weergegeven door noten op en tussen die lijnen. Sleutels komen soms ook in braille voor, maar daar veranderen ze de noten en toonhoogten niet. U hebt al alle notennamen geleerd die er in braillemuziek worden gebruikt. Om te bepalen of een noot hoog of laag is, worden er speciale braille octaaftekens gebruikt. Het octaafteken staat onmiddellijk vóór de noot. Dit komt alléén in braille voor, niet in druk. Elk octaaf begint met C en gaat dan verder omhoog de ladder op. Hier volgen de zeven octaaftekens met een kwartnoot C. De eerste C is de laagste C van de piano en de laatste is het begin van het hoogste volledige octaaf op de piano.

⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨ ⠨⠨⠨

Het vierde octaaf begint met de "centrale C" en wordt het 1-gestreept octaaf genoemd. Elke noot vanaf de centrale C tot de B daarboven is een noot uit het 1-gestreept octaaf en kan worden weergegeven met puntje 5, het teken voor het 1-gestreept octaaf. Noot met het teken voor het klein octaaf (puntjes 4, 5 en 6) bevinden zich in het octaaf onder de centrale C. Bijna alle liedjes zijn geschreven binnen het klein, 1-gestreept en 2-gestreept octaaf. Instrumenten spelen volgens hun bereik. Fluiten spelen in de hogere octaven, terwijl trombones en tuba's in de lagere octaven spelen.

Voorbeeld 1-3:

Als een noot een eigen octaafteken heeft, weet u precies welke toonhoogte u moet spelen of zingen. Als een noot geen eigen octaafteken heeft, moet u het interval bepalen, de afstand tussen deze noot en de noot die er onmiddellijk aan voorafgaat, om te achterhalen of de melodie omhoog of omlaag gaat. Als u nog niet geleerd hebt wat stijgende en dalende intervallen zijn, moet u dat aan de muziekdocent vragen. Gewoonlijk zal de muziek bewegen over kleine intervallen. Grotere intervallen hebben altijd een nieuw octaafteken nodig.

Hier volgt een regel die uitlegt of de melodie omhoog of omlaag gaat naar een noot zonder octaafteken:

Na de laatst gegeven noot in de muziek zijn er voor de volgende noot twee mogelijkheden. Van die twee noten speel of zingt u de noot die het dichtst bij de gegeven noot ligt, tenzij de nieuwe noot een sprong van een kwart of een kwint maakt. Is er sprake van een kwart of kwint, dan moet u in hetzelfde octaaf blijven.

Hier volgen enkele voorbeelden.

Voorbeeld 1-4:

⋮⋮⋮⋮ (van C naar A) Ga naar de lagere A, niet omhoog, want de dichtstbij gelegen A is een dalende terts.

Voorbeeld 1-5:

(van C naar E) Ga omhoog, want de dichtstbij gelegen E is omhoog, met een terts.

Voorbeeld 1-6:

Van C naar G kan het interval zowel een kwart als een kwint zijn. Dat hangt af van het stijgen of dalen van de melodie. Als er voor de G geen octaafteken staat, moet u in hetzelfde octaaf blijven en stijgt dus de melodie. Onthoud: een nieuw octaaf begint bij C en gaat verder omhoog.

Voorbeeld 1-7:

Van G naar C kan zowel een kwart als een kwint zijn. Om in hetzelfde octaaf te blijven moet de melodie dus omlaag gaan. (De melodie kan niet omhoog gaan omdat bij C een nieuw octaaf begint.)

Hier volgen nog enkele voorbeelden. Controleer elk interval.

Voorbeeld 1-8:

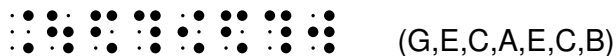

(B,D,F,B,C,D)

Volgens de regel gaan al deze noten omhoog, dus is de laatste noot een D in 2-gestreept octaaf.

Voorbeeld 1-9:

Volgens de regel moeten al deze noten dalen, daarom is de laatste noot een B in het klein octaaf.

Voorbeeld 1-10:

Door de regel te volgen wordt dit de melodie van *Altijd is Kortjakje ziek*.

Voortekens

U hebt de namen van de noten geleerd, maar sommige noten zullen voortekens hebben. Er zijn drie voortekens; een kruis, een mol en een herstellingsteken.

Dit is een kruis:	⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠	#
Dit is een mol:	⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠	b
Dit is een herstellingsteken:	⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠	♮

Het voorteken komt vóór de noot.

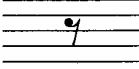
kruis F, Fis:	⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠
mol B, Bes:	⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠

Rusten

Dit zijn de tekens voor muzikale rusten:

Kwartrust:	⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠	
Halve rust:	⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠	

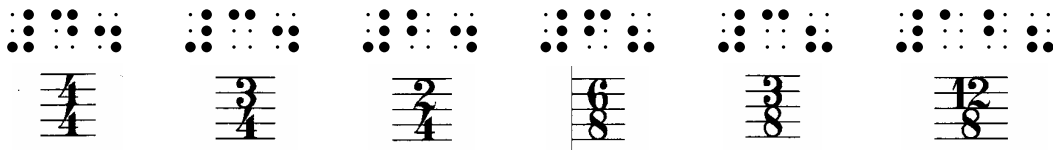
Hele of 16e rust:

Achtste rust:

Onthoud dat als een rust gevolgd wordt door puntje 3, deze rust een gepunteerde rust wordt.

Maatsoort en vaste voortekens

De meeste maatsoorten bestaan in gedrukte bladmuziek uit twee cijfers boven elkaar. Het bovenste cijfer wordt in braille het eerst getoond, daarna het onderste cijfer als gezakt cijfer (in het onderste deel van de braillecel). Hier volgt een aantal maatsoorten. De eerste heet "vier kwarts maat" en de laatste "twaalf achtste maat".

Er zijn twee andere maatsoorten met speciale tekens, zowel in druk als in braille.

"C" of vierkwarts maat

"alla breve maat"

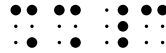
of twee tweede maat (ook wel "doorgesneden maat" genoemd)

De vaste voortekening kan kruisen of mollen bevatten, deze worden gecombineerd met de maatsoort.

1 mol, vier kwarts maat

4 mollen, zes achtste maat

2 kruisen, alla breve maat

Vaste voortekens en maatsoort worden gewoonlijk gecentreerd boven de eerste regel muziek of tekst. Als vaste voortekens of maatsoort veranderen, wordt dit in de muziek aangegeven op de plaats waar dat plaatsvindt, met aan beide zijden een spatie.

Hele of zestiende noot?

Als u het aantal tellen van de maat telt, is het al snel duidelijk of een noot een grote of een kleine waarde heeft. De enige hele noot in het onderstaande voorbeeld staat met zijn vier tellen alleen in één maat.

Voorbeeld 1-11:

In moeilijkere muziek worden ook 32e en 64e noten gebruikt. Een 32e noot gebruikt hetzelfde teken als een halve en een 64e noot hetzelfde teken als een kwart noot. De brailletekens voor de rusten hebben dezelfde dubbele betekenis. Het aantal tellen in de maat bepaalt altijd de waarde van de noten.

Afkortingen en woorden

In muziek gaat het speciale teken vooraf aan afkortingen als "cresc." of "rit.". Dit teken heet het "woordmerk" en alles wat daarop volgt is tekstbraille zonder kort-schrift. Dan volgt puntje 3 in plaats van de punt. Ook na een nieuw octaafteken gaat de muziek weer verder. In onderstaand voorbeeld begint *Ozewiezewoze* zacht (p). In de derde maat is het hard (f). In de vijfde maat wordt de muziek weer zachter (dim.).

Voorbeeld 1-12:

Woorden of groepen van woorden worden, voorafgegaan door het woordmerk, in de muziek geplaatst of in de regel boven de muziek.

Verdubbeling

Veel tekens in de index achter in dit boek geven aan hoe de muziek uitgevoerd moet worden. Deze tekens zijn heel belangrijk. Een van deze tekens is het staccato: $\bullet\bullet$

(stotend). Een ander teken, de boog, betekent verbinden: $\overset{\bullet\bullet}{\curvearrowright}$. Tekens als het teken voor triool zeggen meer iets over de muziek zelf. Deze en andere tekens kunnen twee keer achter elkaar worden geschreven wat "verdubbeling" wordt genoemd. Als een teken wordt verdubbeld blijft het van kracht totdat weer het enkele teken verschijnt. Het enkele teken verschijnt weer bij de laatste noot waarop het van toepassing is. De eerste zes noten hieronder zijn staccato en de volgende zes zijn verbonden. Let op hoe de tekens worden verdubbeld.

Voorbeeld 1-13:

The image shows a musical staff in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). The first six notes are quarter notes: F#4, G4, A4, B4, C5, and B4. The first three notes are marked with a staccato symbol (two dots), and the last three notes are marked with a slur (a curved line above the notes). Above the staff, there are Braille annotations: a staccato symbol above the first three notes, and a slur symbol above the last three notes. Below the staff, there are two rows of Braille: the first row contains staccato symbols above each of the six notes, and the second row contains slur symbols above each of the six notes.

Onthoud: Als een brailleteken wordt verdubbeld, blijft het van kracht tot het enkele teken weer verschijnt dat de laatste keer aangeeft.

Groepering

Als dat mogelijk is, worden voor het leesgemak kleinere notenwaarden (zestienden, twee-en-dertigsten, etc.) gegroepeerd. Dit betekent dat alleen de eerste noot van de tel de onderste puntjes voor de notenwaarde bevat. De rest van de tel wordt dan in achtsten geschreven. Het voorbeeld hieronder illustreert de groepering van zestiende noten. Alle noten, behalve de laatste, zijn zestiende noten.

Voorbeeld 1-14:

The image shows a musical staff in 4/4 time with a key signature of one sharp (F#). The first six notes are grouped sixteenth notes: F#4, G4, A4, B4, C5, and B4. The first five notes are grouped together with a brace above them, and the sixth note is a quarter note. Above the staff, there are Braille annotations: a brace symbol above the first five notes, and a slur symbol above the last six notes. Below the staff, there are two rows of Braille: the first row contains brace symbols above each of the first five notes, and the second row contains slur symbols above each of the six notes.

Er mag ook gegroepeerd worden na een 16^e rust, maar nooit als een groep gevolgd wordt door een achtste noot. In het volgende voorbeeld staan aan het einde twee achtste noten. Alle andere noten zijn zestiende noten.

Voorbeeld 1-15:

Example 1-15 consists of three lines. The top line is a Braille representation of a 4-measure phrase in 4/4 time, with three groups of three notes each. The middle line is a longer Braille representation of a 16-measure phrase, with 16 groups of two notes each. The bottom line is a musical staff in treble clef with a 4/4 time signature, showing a sequence of 16 eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4, B3.

Gewoonlijk worden alleen hele tellen gegroepeerd. De tel wordt daarbij bepaald door de maatsoort. Het laatste voorbeeld toonde groepering in een vier kwarts maat. Het volgende voorbeeld toont groepering van 16-en in een 6/8 maat. Merk op dat afkortingen het groeperen niet veranderen. De eerste maat van dit voorbeeld bevat alleen 16^e noten.

Voorbeeld 1-16:

Example 1-16 consists of three lines. The top line is a Braille representation of a 3-measure phrase in 6/8 time, with three groups of two notes each. The middle line is a longer Braille representation of a 16-measure phrase, with 16 groups of two notes each. The bottom line is a musical staff in treble clef with a 6/8 time signature, showing a sequence of 16 eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4, B3. A fermata is placed over the final note, and a long horizontal line is drawn below the staff.

Hoofdstuk 2. Vocale muziek

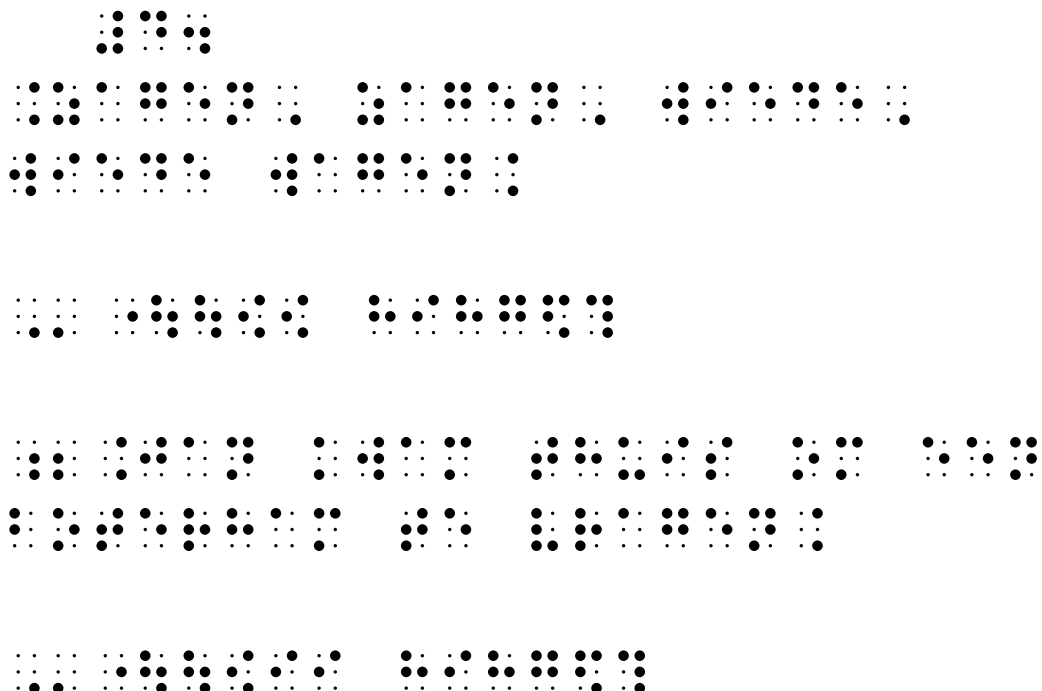
In vocale muziek zullen altijd twee regels gelezen moeten worden: een regel met woorden en een regel met de muziek die bij die woorden hoort. Van vocale solo's wordt vaak eerst de muziek gegeven en dan pas de tekst. Soms is het ook andersom. Gewoonlijk worden tekst en muziek gescheiden door een lege regel of door een inspringing van twee spaties. Bij langere tekst- en muziekpassages kan de wisseling van muziek en tekst worden aangegeven door verschillende "ingangstekens".

 is het ingangsteken voor muziek.

 is het ingangsteken voor tekst.

Hier volgt een voorbeeld van een kort lied.

Voorbeeld 2-1:

The musical notation consists of several lines of Braille. The first line shows the musical entry symbol for music, followed by a musical note. The subsequent lines show the text 'zagen wiede wagen boterham' with musical notes placed above and below the text to indicate the melody. The notation uses musical entry symbols to indicate when the music starts and ends relative to the text.

Hebt u opgemerkt dat er voor elke lettergreep van de tekst één noot is? Om het woord "zagen" te zingen zijn er twee noten nodig, want het heeft twee lettergrepen. Dat is ook zo voor de woorden "wiede" en "wagen". De volgende woorden hebben elk maar één lettergreep en in dit liedje ook maar één noot. Het woord "boterham" heeft drie lettergrepen en hier ook drie noten. Elke muzieknoot hoort bij één lettergreep van de tekst, behalve als er een boogje tussen de noten staat. Bogen worden verderop in dit hoofdstuk behandeld.

In koormuziek met meerdere partijen kan de muziek bovenaan staan en de tekst onder, maar ook kan de tekst bovenaan staan en de muziek onder. Ook als er geen ingangstekens worden gebruikt is gemakkelijk te achterhalen wat de muziek is en wat de tekst, want braille muziekschrift en tekstbraille lijken niet op elkaar. Als er in de muziek of de tekst meer dan één partij is, zal de eerste groep regels beginnen met een afkorting of een getal om de partijen aan te geven.

Woordherhalingen

Om studietijd en ruimte te besparen bestaat er in braillemuziek een speciaal teken om de herhaling van woorden aan te geven. Dit teken is $\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$. Het staat voor en achter het woord of de woorden die meer dan één keer gezongen moeten worden. In het vorige voorbeeld zou "Zagen, zagen" geschreven moeten worden als:

$\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$

Als het teken twee keer voor een woord of meerdere woorden staat, herhaalt u ze twee keer (en zingt ze dus drie keer). Als een koorstukje bijvoorbeeld eindigt met "amen, amen, amen." wordt dat in braille:

$\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$

Als er meer dan twee herhalingen zijn, wordt er een getal aan het teken toegevoegd. De braille tekstregel zal dan meerdere herhalingen aangeven. Het slot van *Ozewiezewoze*; "wieze wies wies wies wies." komt er dan als volgt uitzien:

$\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$ $\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$

Natuurlijk kunnen er in de bladmuziek ook genoeg noten staan voor alle vier de "wiesjes".

Bogen

Dit is de vocale boog: $\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$.

Als tussen twee noten een boog staat, horen beide noten bij dezelfde lettergreep van het woord. Voor het tweede woord van het *Wilhelmus* is een boog nodig, want dit woord heeft twee noten. Let in dit voorbeeld op het kruis en de maatsoort die, omdat dit het begin van het stuk is, met volgpuntjes boven de tekstregel gecentreerd staan.

Voorbeeld 2-2:

Braille notation for the lyrics: Wil - hel - mus van - Nas - sou - we. The Braille is arranged in three lines above the musical staff. The musical staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4.

Twee woorden op één noot

Als twee woorden of lettergrepen op één noot gezongen moeten worden, worden die woorden of lettergrepen tussen aanhalingstekens geplaatst. In de muzikeregel wordt de noot voor die twee woorden of lettergrepen gevolgd door het teken voor "2". Aan het slot van *Zagen, zagen* worden bijvoorbeeld twee woorden samengevoegd. Als er geen aparte noot voor het extra woord is, ziet dit er in braille als volgt uit:

Voorbeeld 2-3:

Braille notation for the lyrics: "Piep", zei de muis in het voor- huis. The Braille is arranged in three lines above the musical staff. The musical staff is in treble clef with a common time signature (C). The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4. The final note is a half note.

Hoofdstuk 3. Blaas- en slaginstrumenten

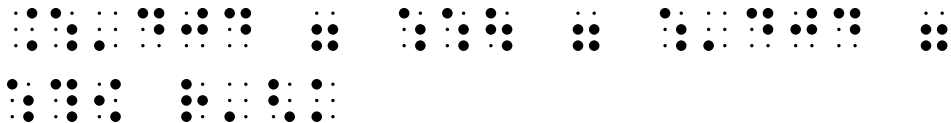
Bladmuziek voor alle blaasinstrumenten en voor sommige slaginstrumenten wordt in fragmenten geschreven. Elk fragment is een gedeelte van het stuk en begint met een maatcijfer of een repetitieletter om aan te geven om welk deel van het stuk het gaat. Om de fragmenten duidelijk te kunnen onderscheiden, beginnen ze met een insprong of worden ze gescheiden door een blanco regel. Elk fragment heeft twee tot vijf regels.

Een enkelvoudige percussiepartij kan op bovenstaande wijze worden uitgeschreven. Maar omdat de percussionist in een stuk vaak meer dan één instrument moet bespelen is de muziek vaak geschreven als één partituur. In de partituurvorm heeft elk instrument (trom, bekkens, triangel) zijn eigen partij die op een aparte regel van dezelfde bladzijde wordt geschreven. Alle regels of partijen samen vormen één systeem. Op een bladzijde kunnen meerdere systemen staan. De muziek in elk systeem wordt gespatieerd, zodat voor alle partijen dezelfde maat in dezelfde cel begint. Dit staat bekend als de maat-boven-maat methode om muziek te brailleren.

Herhalingen

In instrumentale muziek komen vaak herhalingen voor. Daardoor zult u het stuk gemakkelijker kunnen onthouden. Sommige herhalingen worden in druk met tekens weergegeven die u in de index kunt opzoeken als u ze tegenkomt. Uw muziekdocent zal uitleggen wat ze betekenen. Sommige andere herhalingen komen niet in druk voor. Deze zijn er voor het gemak van de braillelezer en zullen hier worden uitgelegd.

⠠⠠ Als dit teken aan beide zijden een spatie heeft, moet de hele voorafgaande maat worden herhaald. Hieronder volgt nog eens de melodie van *Ozewiezewoze*, maar nu met dit herhalingsteken, waardoor het aantal braillecellen bijna met de helft wordt verkleind. De gedrukte noten staan op blz. 11.

De muziek van maat 1 wordt dus herhaald, evenals die van maat 3 en maat 5.

Als er geen spatie voor het herhalingsteken ⠠⠠ staat, moet er een deel worden herhaald van de maat waarin het herhalingsteken staat geschreven. Door het aantal zonder herhaling uitgeschreven tellen van die maat te tellen, weet u hoeveel tellen moeten worden herhaald om de maat vol te maken.

Andere herhalingstekens maken alleen gebruik van getallen. Als een getal aan beide zijden een spatie heeft, met dat laatste aantal maten worden herhaald.

$\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ betekent: de laatste twee maten herhalen

$\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ betekent: de laatste vier maten herhalen.

Op de volgende bladzijde staat het liedje *Clowntje Piet*. Op maat 3 staat het getal $\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ dat aangeeft dat de muziek van de eerste twee maten moet worden herhaald. Het getal 2 vervangt dus de maten 3 en 4. Zo wordt ook de muziek van maat 9 en 10 herhaald in maat 11 en 12. In maat 13 staan vier achtste noten C, maar daarvan staan er maar twee

uitgeschreven. Na die twee C's volgt, zonder spatie, het herhalingsteken $\ddot{\cdot}$, dat aangeeft dat deze twee C's nog een keer gezongen moeten worden. In maat 14 gebeurt hetzelfde met vier B's.

Voorbeeld 3-1:

$\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$

$\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$

$\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$

Clown-tje Piet heeft ver- driet. Hij ver- toont zijn kun- stje niet.

Zijn bal- lon die is stuk! Tjon-ge jon-ge jon-ge wat een on-ge- luk.

Als een maat meer dan twee keer achter elkaar wordt herhaald, wordt er een getal aan het herhalingsteken $\ddot{\cdot}$ toegevoegd. De muziek van *Berend Botje* begint bijvoorbeeld met drie identieke maten, daarom vindt u in het volgende voorbeeld

$\ddot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$ $\dot{\cdot}$. Daarmee wordt aangegeven dat de muziek van de eerste maat twee keer moet worden herhaald.

Voorbeeld 3-2:

Braille notation above the first two staves of the musical score.

Be- rend Bot- je ging uit va- ren met zijn schiep- je naar Zuid- la- ren, de
weg was recht, de weg was krom. Nooit kwam Be- rend Bot- je weer-om.

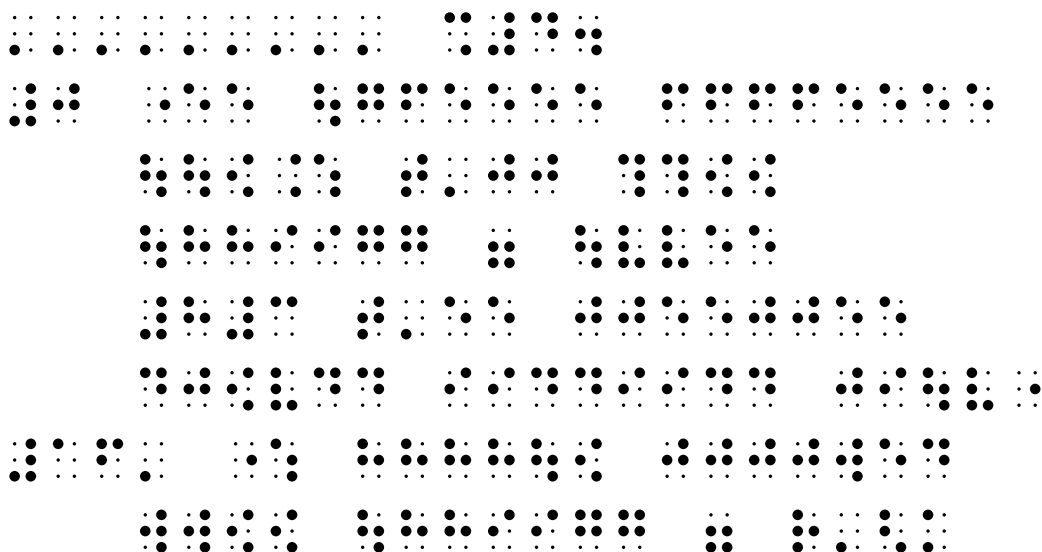
Ook de volgende herhalingen met getallen kunnen voorkomen.
Twee getallen samen betekent dat er een aantal maten teruggeteld moet worden, van daaraf een aantal maten moet worden gespeeld en vervolgens moet worden verdergegaan.

- ⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠ betekent: tel vier maten terug en speel de eerste drie daarvan.
- ⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠⠠ betekent: tel acht maten terug en speel van die acht de eerste zes maten.

Bij toetsinstrumenten komen vaker herhalingen voor met cijfers in het *onderste* deel van de cel. Dit wordt daarom besproken in hoofdstuk 5.

Hoewel herhalingstekens met twee getallen meestal worden gebruikt voor herhalingen van 8 of meer maten tegelijk, volgt hier de melodie van *Catootje* met dit soort herhalingen. In het algemeen maken herhalingen het gemakkelijker om de muziek te onthouden.

Hebt u gezien dat voortekening en maatsoort gecentreerd bovenaan staan? Het eerste fragment is het couplet en begint met maat 0. Een nulde maat is een onvolledige eerste maat, een opmaat. De docent zal uitleggen wat dat betekent. Het eerste fragment wordt ook met een onvolledige maat afgesloten. Het tweede fragment is het refrein en begint met een opmaat in maat 16. In totaal zijn er 22 maten muziek die gemakkelijk kunnen worden onthouden en vervolgens uitgevoerd. Merk op dat ook de laatste maat "onvolledig" is, waardoor er toch precies 22 "volle" maten zijn.

Bogen

Er zijn twee soorten tekens voor bogen. Het eerste is de eenvoudige boog die u in

hoofdstuk 1 zag: $\dot{\cdot} \dot{\cdot}$. Als de eenvoudige boog wordt verdubbeld (zoals in hoofdstuk 1), betekent dit dat er meer dan vier noten worden verbonden. Een ander boogteken, de lange boog, wordt ook gebruikt voor een boog over meer dan een maat of voor

een frase. De lange boog begint met twee cellen: $\dot{\cdot} \dot{\cdot} \dot{\cdot} \dot{\cdot}$. Het einde van de lange

boog is daarvan een spiegeling: $\dot{\cdot} \dot{\cdot} \dot{\cdot} \dot{\cdot}$.

Deze en andere tekens vertellen hoe de muziek moet worden uitgevoerd. U vindt ze in de index. Zorg ervoor dat u de aanwijzingen voor het gebruik van de index leest, zodat u er optimaal gebruik van kunt maken.

Transponerende instrumenten

Met transponerende instrumenten, zoals de klarinet en de Franse hoorn, worden in feite andere tonen gespeeld dan er in de muziek staan geschreven. In braillemuziek wordt eenvoudig de druk gevolgd. De namen in de braillemuziek zijn hetzelfde als de noten op de gedrukte notenbalk.

Percussie

Trommels en andere niet-melodische instrumenten krijgen een notennaam die het hele stuk door hetzelfde blijft. Gewoonlijk wordt de grote trom aangegeven met de noot A uit het groot octaaf. De kleine trom krijgt de noot E uit het klein octaaf. Voor de andere partijen zal er een verklaring worden gegeven aan het begin van het stuk.

⠠⠨ Dit teken geeft aan dat er een voorslag gepeeld moet worden.

⠠⠨⠠⠨⠠⠨ Dit teken wordt gebruikt voor een tromroffel. Als de roffel een bepaald aantal slagen moet hebben, wordt dat aantal voor de noot gezet. Het roffelteken zelf staat achter de noot. Het volgende voorbeeld laat een roffel van zeven slagen zien op de kleine trom.

⠠⠨⠠⠨⠠⠨⠠⠨⠠⠨⠠⠨⠠⠨

Om het aantal slagen aan te geven kan in het onderste deel van de cel elk getal gebruikt worden. Dit getal wordt voorafgegaan door de puntjes 4, 5 en 6 en gevolgd door puntje 3.

Hoofdstuk 4. Snaarinstrumenten

Bestudeer, behalve hoofdstuk 1, het begin van hoofdstuk 3 om te leren hoe instrumentale muziek wordt geschreven en hoe met bogen en herhalingen wordt omgegaan.

Er is geen braille voor gitaar "tabulatuur". In de meeste uitgaven van gitaarmuziek staat de muziek gelukkig ook op de notenblak die de meeste andere instrumenten gebruiken.

Vingerzetting

De vingerzetting volgt onmiddellijk na de noot. Let op de overeenkomsten tussen de vingerzetting en de octaaftekens die u in hoofdstuk 1 leerde.

1e vinger		4e vinger	
2e vinger		5e vinger, open snaar	
3e vinger		duim	

Strijkstok en plectrum

Voor strijkinstrumenten:

afstreek	
opstreek	

Voor gitaar en andere tokkelinstrumenten:

slag neer	
slag op	

Snaartekens

Deze tekens geven aan welke snaar er gespeeld moet worden (gestreken of getokkeld). In de index achterin worden ze niet herhaald. Gebruik dit daarom als referentie.

1e snaar		5e snaar	
2e snaar		6e snaar	
3e snaar		7e snaar	
4e snaar			

Posities en fretten

Onderstaande tekens geven voor strijkinstrumenten de positie aan waarin gestreken moet worden en voor tokkelinstrumenten welk fret er gebruikt moet worden.

1e positie:		7e positie:	
2e positie:		8e positie:	
3e positie:		9e positie:	
4e positie:		10e positie:	
5e positie:		11e positie:	
6e positie:		halve positie:	

Aanhoudingslijnen

Als het teken onmiddellijk volgt na een vingerzettings-, positie- of snaarteken, betekent dit dat dezelfde vinger, positie of snaar moet worden aangehouden. Dit heet een aanhoudingslijn. Het einde hiervan wordt aangegeven door het woordmerk met

puntje 3

Als er in de partituur twee aanhoudingslijnen voorkomen, begint de tweede met

en eindigt met . In elementaire snaarmuziek komen aanhoudingslijnen, snaar- en positietekens vaker voor dan in meer gevorderde muziek.

Akkoordsymbolen

Akkoordsymbolen bestaan, net als in druk, uit letters en cijfers zonder spaties ertussen. In druk staan de akkoorden gewoonlijk boven de muziek. In braille staan ze gewoonlijk onder de muziek of onder de tekst. Als er in braille onder een woord een akkoordsymbool staat, speelt u dat akkoord terwijl u het woord zingt. U blijft dit akkoord spelen totdat u bij een volgend woord het volgende akkoord tegenkomt.

Hier is een voorbeeld van een akkoordsymbool: $\circ \circ \circ \circ \circ \circ$. De gitaardocent zal uitleggen dat dit een D mineur septiem akkoord is. Hij of zij zal ook de betekenis van de andere combinaties van letters en cijfers boven de gedrukte melodie en onder de braillemuziek of tekst uitleggen. Hier volgen nog enkele extra tekens met hun betekenis:

- \circ kleine cirkel in druk: "verminderd"
- \emptyset kleine cirkel met een streep erdoor: "half verminderd"
- $+$ plus teken
- $-$ min teken

Als uw gitaarmuziek zowel tekst als melodie bevat moet u ook hoofdstuk 2 en 1 bestuderen. Bogen in de melodie van vocale muziek en herhalingstekens in de tekst zijn nogal anders dan bij instrumentale muziek.

Hoofdstuk 5. Muziek voor piano en orgel

Een gangbare manier om muziek voor piano en orgel te schrijven is het zogenaamde "maat-boven-maat formaat". Daarin wordt de muziek op meer dan twee regels

geschreven. De muziek op de eerste regel begint met het teken $\begin{matrix} \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot \end{matrix}$, dat aangeeft dat de muziek met de rechterhand moet worden gespeeld. De muziek op

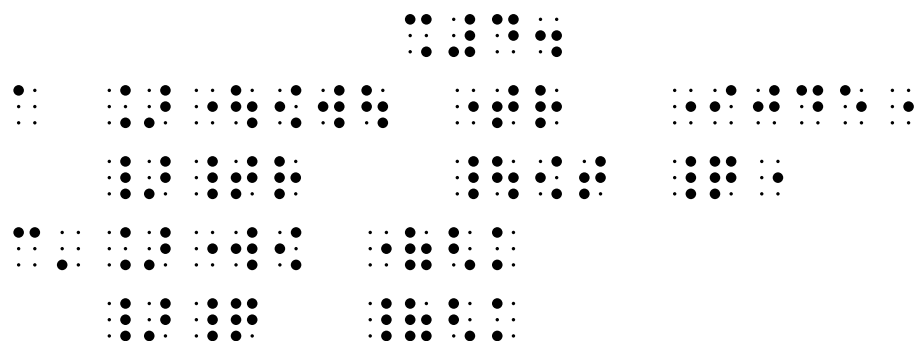
de tweede regel begint met het teken $\begin{matrix} \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot \end{matrix}$, dat aangeeft dat de muziek voor de linkerhand is. De muziek op elke regel wordt gespatieerd, zodat elke nieuwe maat voor de rechterhand in dezelfde cel begint als die voor de linkerhand. Voor elke maat staan dus de muziek voor de rechter en linkerhand direct boven elkaar. De bij elkaar horende regels worden een "systeem" genoemd. Als er ook een pedaalpartij is, bestaat het systeem uit drie regels. De derde regel is de pedaalpartij en deze wordt

aangegeven met $\begin{matrix} \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot \end{matrix}$.

Elk systeem begint in de marge met een maatcijfer. Dit wordt [in de VS] zonder cijfertekens geschreven en staat vóór het handteken. Als het maatcijfer wordt gevolgd door puntje 3, is de maat niet compleet. Die maat begon dan al in het vorige systeem.

Hier volgt een voorbeeld van een eenvoudig pianostuk in maat-boven-maat formaat. Let op voortekening en maatsoort die op de eerste regel gecentreerd staan. Elke maat begint met een octaafteken. Om ook een afgebroken maat te kunnen laten zien zijn in dit voorbeeld regels van 21 cellen gebruikt.

Voorbeeld 5-1:

Een andere gangbare manier om klaviermuziek te schrijven is in fragmenten. Eerst wordt dan een fragment (van meestal 8 maten) voor de rechterhand uitgeschreven en daarna hetzelfde fragment voor de linkerhand. De fragmenten worden weer voorzien van maatnummers.

Samenklanken

Samenklanken worden in intervallen genoteerd. Als u niet weet hoe u intervallen moet spelen vraagt u het aan de muziekdocent. Hier volgen de tekens voor intervallen:

secunde:		sext:	
terts:		septiem:	
kwart:		octaaf:	
kwint:			

Als een noot wordt gevolgd door een intervalteken, moet u die noot en zijn interval tegelijkertijd spelen. Dat levert dan een samenklank van twee tonen op. Als een noot wordt gevolgd door meer intervaltekens, moeten al die noten tegelijkertijd worden gespeeld, waardoor een akkoord van meerdere tonen ontstaat. Voor de rechterhand wordt de naam van de hoogste noot opgeschreven met daarna de intervallen die u dalend moet spelen. Voor de linkerhand wordt de laagste noot opgeschreven met daarna de intervallen die u van daaruit omhoog moet spelen.

Hier volgt een voorbeeld om met de linkerhand op de piano te spelen:

Voorbeeld 5-2:

Als u het goed gespeeld hebt, was dat het akkoord C, E, G.

Kruisen en mollen worden vóór de intervaltekens geplaatst en de vingerzetting erna.

Voorbeeld 5-3:

Dat levert dus het akkoord C, 5^e vinger, Es, 3^e vinger, G, 1^e vinger.

Intervallen kunnen ook worden verdubbeld. In het volgende voorbeeld moet elke noot met een sext worden gespeeld. Omdat het voor de rechterhand is, moeten de noten neerwaarts worden gelezen.

Voorbeeld 5-4:

Soms moeten de intervallen voor de rechterhand, net als voor de linkerhand, van onderen naar boven worden gelezen, maar gewoonlijk worden de melodienoten gegeven zoals in dit voorbeeld.

Stemverdeling

Het speciale teken $\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$ is de stemverdeler. Deze wordt bij meerdere stemmen gebruikt om een maat in twee of meer delen te splitsen. Maar al deze delen moeten tegelijkertijd worden gespeeld. Hier is een voorbeeld:

Voorbeeld 5-5:

De drie noten vóór de stemverdeler vormen samen vier tellen, evenals de hele noot C die na dit teken volgt. Beide stemmen moeten in dezelfde maat worden gespeeld. Om de maat te beginnen speelt u de kwartnoot E met de 3^e vinger en tegelijkertijd de hele noot C met de duim. Terwijl de C voor vier tellen wordt aangehouden, speelt u met de 5^e vinger de G op de 2^e tel en daarna met de 3e vinger weer de E op de 3e tel en houdt u die twee tellen aan.

Om te beginnen kan het handig zijn om de noten vóór de stemverdeler met de ene hand te spelen, terwijl u tegelijkertijd met de andere hand de noten speelt die erna komen. Speel daarna beide groepen noten samen met één hand. De stemverdeler is één van de belangrijkste tekens voor toetsinstrumenten.

Soms is de stemverdeler voor een deel van de maat van toepassing. In dat geval ziet het teken er als volgt uit: $\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$. Het betekent echter hetzelfde. Het deel vóór deze kleine stemverdeler wordt tegelijkertijd gespeeld met het deel erna. Het deel van de maat waarop de kleine stemverdeler van toepassing is wordt van de rest van de maat gescheiden door het teken $\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$, de maatverdeler.

Hier volgt een voorbeeld:

Voorbeeld 5-6:

De eerste vier 8^e noten komen overeen met 2 tellen. Zij worden gevolgd door de kleine stemverdeler, wat betekent dat de halve noot C die dan komt op dezelfde twee tellen gespeeld moet worden als de vier achtste noten. Dit deel van de maat wordt met de maatverdeler gescheiden van de rest van de maat. De twee noten na de maatverdeler zijn allebei kwartnoten en deze voltooien dus de vier tellen van deze maat.

Herhalingen

De herhalingstekens die in hoofdstuk 3 werden uitgelegd zijn ook van toepassing op piano- en orgelmuziek. Daarnaast bestaat er voor toetsinstrumenten een gangbaar herhalingsteken dat gezakte cijfers gebruikt om precies aan te geven welke maten er herhaald moeten worden.

$\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$ Dit betekent dat de eerste maat van het stuk herhaald moet worden. Elk ander getal kan worden gebruikt en dat geeft dan de specifieke maat aan die herhaald moet worden.

$\begin{smallmatrix} \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \end{smallmatrix}$ Herhaal maat 1 tot en met 8. Ook hier kunnen natuurlijk andere getallen worden gebruikt.

Bogen

Bekijk hoofdstuk 3 voor eenvoudige en lange bogen. Soms komt er een eenvoudige boog voor nadat er al een lange boog is begonnen. De docent zal u uitleggen dat de frasering zoals die door de componist werd beoogd, hiermee preciezer kan worden weergegeven.

Andere tekens

Als u andere nieuwe tekens tegenkomt, kunt u die opzoeken in de index achter in dit boek. Op den duur zult u het internationale handboek nodig hebben dat in hoofdstuk 6 staat vermeld.

Hoofdstuk 6. Verdere informatie

Voor beroepsmusici of amateurs die in hun vrije tijd bezig zijn met muziek kan bladmuziek worden omgezet in aangepaste leesvormen: vergroot, braille en gesproken. De collectie van Dedicon bevat zowel bladmuziek voor beginners als voor gevorderden en voor diverse muzieksoorten en instrumenten. Materiaal dat niet aanwezig is kan op aanvraag worden geproduceerd. Braille bladmuziek wordt per post thuisbezorgd en hoeft niet te worden teruggestuurd.

Voor meer informatie, het bestellen van de brochure "Bladmuziek in aangepaste leesvorm" of van de gewenste muziekstukken kunt u contact opnemen met :

Dedicon
Postbus 24
5360 AA Grave
Tel.: (0486) 486 486
Fax: (0486) 476 535
E-mail: info@dedicon.nl
Internet: www.dedicon.nl

Dedicon neemt deel aan diverse internationale onderzoeksprojecten die de muziekdienstverlening kunnen aanvullen of verbeteren.

Naast bladmuziek biedt Dedicon boeken over muziek in braille en gesproken vorm. De collectie, die vooral naslagwerken over muziek en componisten bevat, is onderdeel van de dienstverlening Studie- en Vaklectuur.

Voor gevorderde gebruikers van braille bladmuziek zijn er diverse (meestal Engelstalige) boeken met een volledig overzicht van alle tekens. Het belangrijkste daarvan is:

New International Manual of Braille Music Notation, onder redactie van Bettye Krolick, Amsterdam 1996.

In het Nederlands bestaat daarnaast alleen nog van Kerkhof en Slegers: *Het Braille Muziekschrift*, Nijmegen 1979.

Het boek "Introduction to Braille Music Transcription" van Mary DeGarmo is gewijd aan de transcriptie van gedrukte muziek naar braille. Deze Engelstalige uitgave kan besteld worden bij The American Printing House for the Blind, PO Box 6085, Louisville, KY 40206, USA.

Hoe de index van muziektokens te gebruiken

De tokens zijn geordend volgens de standaard volgorde der brailletoken. Behalve de muziektoken worden ook volledige braillecellen weergegeven. De plaats van deze cellen is zodanig dat ze het lezen van de muziektoken vergemakkelijken.

Als een volledige cel ná een teken staat, betekent dit dat het teken van toepassing is op alles wat erna komt. Bijvoorbeeld:

 Mol. Een mol beïnvloedt de noot die erop volgt, daarom staat de volledige cel ná de mol.

Als de volledige cel voorafgaat aan een teken, is dit teken van toepassing op wat eraan vooraf gaat. Bijvoorbeeld:

 1e vinger. Het teken voor 1e vinger verwijst naar de noot die eraan voorafgaat, daarom staat de volledige cel vóór dit teken.

Als een teken in de muziek altijd wordt gevolgd of wordt voorafgegaan door een spatie, dan wordt die spatie in de index ook getoond. Bijvoorbeeld:

 Als het teken tussen twee spaties staat, betekent dit dat de hele voorafgaande maat moet worden herhaald.

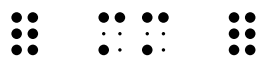

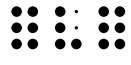

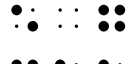

 Als er geen spatie aan voorafgaat, dan betekent hetzelfde teken dat er slechts een deel van de (nog lopende) maat moet worden herhaald.

Voor sommige tokens, zoals rusten, is de spatiëring niet van invloed op de betekenis. In die gevallen wordt het teken aan beide zijden (zonder spatie) begrensd door de volledige cel. Bijvoorbeeld:

 Kwart rust.

Index

Deze index bevat alleen die tekens die voorkomen in vocale en instrumentale muziek van basis en middelbaar niveau. Tekens voor de notennamen en octaaftekens worden hier niet herhaald (zie hoofdstuk 1).

	1e vinger trom: linkerhand
	instrumentaal: 2e vinger vocaal: zing 2 klinkers op deze ene noot
	instrumentaal: boog vocaal: de noten die door deze boog worden verbonden horen bij één lettergreep van de zangtekst
	piano: 5e vinger snaarinstrumenten: open snaar
	instrumentaal: 3e vinger trom: rechterhand vocaal: op deze noot worden 3 klinkers gezongen
	hele of 16e rust
	1 maat rust
	2 maten rust
	halve of 32e rust
	kwart rust
	achtste rust
	herstellingsteken
	piano pedaal omhoog
	mol
	afstreek of slag naar
	piano pedaal naar
	dubbele maatstreep, periodiek sluitteken
	fermate, pauze

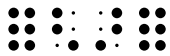
dubbelmol

herhaal het voorafgaande muziekfragment
(2e reпрiseteken)

het begin van een fragment dat herhaald zal gaan worden
(1e reпрiseteken)

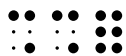
stemverdeler (de muziek ná dit teken moet tegelijkertijd
worden gespeeld met de muziek vóór dit teken)

opstreek of slag op

kruis

dubbelkruis

4e vinger

triool

septiem

versiering tussen de volgende twee noten

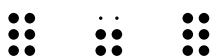
siernoot
trom: voorslag

triller

herhaling van een deel van een maat

herhaling van een hele maat

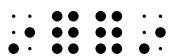
staccato

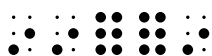
zangtekst: een groep lettergrepen of woorden die op één
noot gezongen moeten worden

instrumentaal: kwint interval

zangtekst: herhaal woord of woorden

zangtekst: herhaal woord of woorden twee keer

sext interval

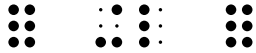
secunde interval

terts interval

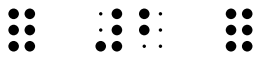
segno (teken)

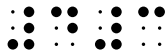
coda teken

kwart interval

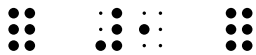
herhaal de laatste 2 (of een ander getal) maten

tel 4 maten terug en herhaal daarvan de eerste 3 (of andere getallen)

prima volta, eerste keer

herhaal maat 1 (of ander getal)

secunda volta, tweede keer

herhaal maat 8 t/m 16 (of andere getallen)

woordmerk (er volgt een tekst of afkorting, afgesloten met puntje 3)

het begin van crescendo (uit elkaar gaande lijnen)

het begin van diminuendo (naar elkaar toelopende lijnen)

einde van crescendo lijnen

einde van diminuendo lijnen

muziek sterretje (zoek een voetnoot)

de gedrukte muziek staat in de bassleutel

de gedrukte muziek staat in de vioolsleutel

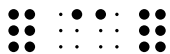
na een noot of rust: gepuncteerde noot of rust

na een afkorting: punt

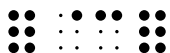
een scheiding tussen andere tekens

octaaf interval

glissando

verbindingsboog

een noot onder het contra octaaf (subcontra octaaf)

tremolo

trom: roffel

	einde lange boog of frase
	orgelpedaal partij
	grote alla breve maat, 2/2 maat ("doorgesneden maat")
	groep van 5, kwintool
	groep van 6, sextool (elk ander getal kan worden gebruikt)
	tenuto (portato)
	linkerhand partij
	muziek afbreektaken (de maat zal op een nieuwe regel verder gaan, of na een gedeelte voor woorden)
	voorvoegsel voor een teken dat door de transcribent is toegevoegd voor een noot: 1-gestreept octaaf
	kleine stemverdeler (voor een deel van de maat)
	half-staccato (lijn en punt in druk)
	D.S. of del segno
	akkoord verbindingsboog
	"C", vier kwarts maat
	maatverdeler (bij kleine stemverdeling)
	accent
	rechterhand partij
	begin lange boog
	ingangsteken voor tekst
	een korte "v" boven of onder een noot, kort accent
	hele ademhaling
	ingangsteken voor muziek
	een noot boven het 4-gestreept octaaf (5-gestreept octaaf)

Lof voor "Hoe je braillemuziek leest"

"Een echt standaardwerk! Met de wedergeboorte van de braille leesvaardigheid zou dit boek in de boekenkast van elke professionele muziekdocent moeten staan."
(Richard Taesch, hoofd van de braille muziekafdeling van het Conservatorium van Zuid Californië, Sun Valley, CA.)

"Dit boek wordt door iedereen met plezier gelezen en is niet alleen onmisbaar maar ook interessant voor leerlingen met een visuele handicap. Elementaire zaken worden duidelijk uitgelegd met de nadruk op toegankelijkheid voor de jonge muzikant terwijl de oudere musicus snel informatie kan opzoeken. De muziekvoorbeelden zijn kort, leuk en ter zake. Mijn leerlingen kijken verlangend uit naar de volgende les en als ze het examen halen worden ze beloond met een eigen boek om hen te blijven leiden in gevorderde ensembles."
(Carol Tavis, Muziekpedagoog voor visueel gehandicapten, Francis Blend basisschool, Los Angeles, CA.)

"Een elementair boek voor beginners met braillemuziek en hun docenten. *Hoe je braillemuziek leest* is door honderden klanten van onze bibliotheek gebruikt."
(Shirley P. Emanuel, hoofd muziekafdeling, Nationale bibliotheekservice voor blinden en fysiek gehandicapten, Washington, DC.)

"Een kind met een goed gehoor zal een muziekschrift niet accepteren, behalve als duidelijk is dat het zin heeft. In dit stimulerende boek wordt braillemuziek ontdekt als een zinvol systeem waarvan de beginselen onmiddellijk kunnen worden toegepast. Als het klinken van muziek en het lezen van muziek samenkomen, dan gaan eindeloos veel wegen open."
(David Goldstein, directeur, Nationaal centrum voor blinde musici, Centrum muziek en kunsten voor gehandicapten, Bridgeport, CT.)

Over de auteur

Bettye Krolick is een internationaal erkende autoriteit op het gebied van braillemuziek. Ze verzorgde vele cursussen en workshops over braillemuziek voor blinde leerlingen en hun docenten. Ze bekleedde belangrijke functies bij verschillende Amerikaanse braille-organisaties. Ze schreef een woordenboek met braille muziektokens en verzorgde de eindredactie van het nieuwe internationale handboek voor het braille muziekschrift. Ze schreef de eerste versie van *Hoe je braillemuziek leest* nadat ze "het plezier zag op de gezichten van blinde kinderen die mijn materiaal gebruikten om hun eigen braillemuziek te kunnen lezen." Over deze tweede druk zegt Bettye, "ik ben verrukt om dit boek actueel te maken en hoop daarmee het enthousiasme voor muziek te vergroten onder blinde kinderen en volwassenen over de hele wereld."